

Els trobadors usen tots aquests mots amb dièresi. Cap parlar català (ni occità, que jo sàpiga) no els pronuncia amb diftong. No obstant són mots populars que mai no tingueren una consonant que s'interposés en el hiatus. En síl·laba inicial és de llei que així es faci. — ¹⁰ No deixa d'haver-hi també certa contradicció entre el caràcter savi de l'AXIS geomètric i el vulgar del BI(s)- pejoratiu. I si el que preferim és mirar BIS- en el seu sentit etimològic de duplicació, difícilment arribarem enlloc. ¿Biais = 'allò que té dos eixos? Podrien ser les coordenades i les abscisses! Però ja passem de la geometria a la trigonometria. I amb això la inversemblança arriba a l'últim extrem. — ¹¹ Aquest ús el trobem en Montaigne: «les lois s'assortissent ainsi à chacune de nos affaires, par quelque interprétation détournée, contrainte et biaise» (III, xiii, p. 314). Però és lícit de dubtar si això era verament francès en el S. XVI, recordant el seu mot d'ordre «que le gascon y arrive si le français n'y parvient pas». — ¹² D'aquest substantiu femení, més rar, però ben acostat a l'etimologia, n'hi ha també casos catalans, i no pas d'aire innovador. L'enginyer mallorquí Josep Gelabert, de 1653, «empezó a borronear su obra, que divide en dos partes, la primera *De les traçes manuales* (hasta el fº 52) y la segunda *De las biaixas* y de major mestransa», JMBover, *Bibl. Escr. Bal.* I, 588. — ¹³ Com ben sovint en els seus manlleus al romànic, l'anglès ha servat millor que el francès (sobretot en sentits de l'esfera intel·lectual, recordem *to try*, molt més moral que el fr. *trier*), l'atmosfera abstracta del mot: *bias* 'manera, mètode', 'parcialitat, apartament de les normes'. — ¹⁴ Encara fóra més obvi de veure-hi un encreuament amb el biscaí *biurtu* 'tòrcer' i el seu succedani cast. *velorto* 'vencill' (veg. DCEC) si no fos que geogràficament no hi ha gran probabilitat i que al capdavant és versemblant que en la creació d'aquest mot basco-castellà va tenir-hi també una part el llatí TORQUERE o BIS-TORQUERE.

BIBLIO-, forma prefixada del mot grec βιβλιον 'llibre', que apareix en paraules cultes com:

Bibliòfil, -a 'amant dels llibres valuosos i rars' [Lab., 1839], fet amb el grec φίλος 'amic'; *bibliofília*.

Bibliografia 'descripció i estudi de llibres', 'llista dels llibres que tracten d'una matèria' [Lab., 1839], fet amb el grec γράφειν; *bibliògraf*, -a, *bibliogràfic*, -a [Lab.].

Bibliologia 'ciència de llibres'.

Bibliomania 'passió o mania d'adquirir llibres' [Lab.], fet amb el grec μανία; *bibliòman*, -a.

Biblioteca 'lloc on es guarda una col·lecció de llibres' [1695, Lacav.],¹ pres del llatí *bibliothēca* 'id.', i aquest del grec βιβλιοθήκη; *bibliotecari*, -ària [Lacav.].

Bíblia 'nom propi donat al conjunt dels llibres del Vell i Nou Testament', plural de βιβλιον; apareix des de la segona meitat del S. XIV, en els documents i

texts de l'època de Pere III: «*Bíblia* que es escrita en vulgar català» (DAG., citat de Coroleu, *Docs. hist.*) en la *Crònica* de Pere III (AlcM); i una variant *víbria* (escrit amb *v-*) en 1377: «... vn saltiri nou; IIII. llibres de la *víbria* en pergami; IIII. misals...», en Mirret, *TemplH.*, p. 562; i la variant *Blibia* en Sant Vicent Ferrer, *Quar.*, p. 44.150, 280.60; notem encara que *Blibia* apareix també en castellà antic (veg. DCEC I, 518a36ss.). J. G.

¹ En les *Vides Ross.* s'usa *blíblia* amb el sentit de 'biblioteca' («tenia la sua *blíblia* clausa», 214v1 trauint *blíbliothecam*).

BIDELL, 'empleat subaltern d'un capítol catedral o d'una universitat o altres centres d'ensenyament', igual que el cast. i port. *bedel* i l'it. *bidello*, s'explica com un manlleu de l'oc. *bedel* i aquest del fr. ant. *bedel* 'bidell' (avui *bedean* 'porrer, sagristà') procedent del francic **bidil* 'uixer' (del mateix origen que l'alemany *büttel*, anglès *beadle*). □ 1.ª doc.: 1446 (DAG.).

Escrit amb *ba-* apareix, a més a més, en un document de 1560 (AlcM), en un inv. de 1602 (Ag.) i en Baró de Maldà, *Excursions*, p. 70; *bedell* en Sanelo; però la forma *bidell* ja apareix en doc. de 1667 i després el 1760 (AlcM). Avui es pronuncia *virell* a les Balears (documentat ja el 1742, AlcM), del qual tenim un exemple a les poesies escrites en mallorquí popular de Pere d'A. Penya: «anaven vestits de gala / els tamborers de la Sala, / macers, mestres i *virells*», *Poesies* (Palma 1892), p. 108. La forma catalana amb *i* es deu segurament a una influència posterior de l'italià *bidello* [S. XVI], ben explicable per la importància que per a nosaltres tingueren llavors (en temps dels Borjes) les institucions eclesiàstiques romanes, la Universitat de Bolonya, etc. J. G.

BIDET, 'banyereta en forma de seient per a certes ablucions', pres modernament del francès *bidet* 'id.' [S. XVI], pròpiament 'cavallet', d'origen incert, relacionat amb el fr. mj. *bider* 'trotar'.

Per a l'origen del mot francès, vegeu FEW I, 353; Bloch, s. v.; Sainéan, *Sources Indig.* I, 77. J. G.

BIDO, 'recipient portàtil de metall per a transportar oli, petroli', etc., pres modernament del francès *bidon*.

Una variant *bidot* va ser recollida a Campanet (Mall.) per AlcM. En francès apareix des del S. XV i durant més de dos-cents anys com a mot de gent de mar, en particular a la costa del Canal; d'això sembla deduir-se que ve d'un mot escandinau dels normans, segons explicaren Bugge i Wartburg (FEW I, 354), idea acceptada després per M-L. (REW, 1088), cf. Spitzer, *ZRPb.* XLVI, 587, i Sainéan, *Sources Indig.* I, 187.

BIFI, -A, 'que té el llavi inferior més prominent que el superior', llengd. i prov. *bèfi*, bearn. *bèbi*, 'id.', cast. *belfo* (var. ant. *befo*), port. *belfo*, del llatí *bīfīdus* 'partit en dos'. □ 1.ª doc.: Labèrnia (1839),